

Dagen van schaamte

Van Lieneke Dijkzeul verscheen eveneens bij
Ambo|Anthos *uitgevers*

De stille zonde
Koude lente
De geur van regen
Verloren zoon
Wat overblijft
Achterstallig geluk
Als padden schreeuwen

MELD JE AAN VOOR ONZE NIEUWSBRIEF

Zo blijf je op de hoogte van de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* en ontvang je leuke extra's, zoals prijsvragen, exclusieve aanbiedingen en leesfragmenten. Ook word je geïnformeerd over onze lezingen, signeersessies en over andere interessante bijeenkomsten die wij geregeld organiseren.

Aanmelden kan via www.amboanthos.nl/nieuwsbrief

Lieneke Dijkzeul

Dagen van schaamte

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 3715 4

© 2016 Lieneke Dijkzeul

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Luminaria / 500px

Foto auteur © Tessa Posthuma de Boer

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

I

Achter haar raam op de derde verdieping inspecteerde een oude dame de spathiphyllum, die volop in bloei stond, de witte bloemen helder afstekend tegen het diepgroene blad. Sinds ze hem had verpot nam hij de halve vensterbank in beslag.

Had ze hem vandaag nu wel of niet begoten? De aarde leek niet droog, maar de bloemstengels waren slap, al kon dat zowel het gevolg zijn van te veel als van te weinig water – soms wist je het niet. Om erachter te komen zou ze hem uit de sierpot moeten lichten en controleren of daar water in stond. Maar het was zo'n toestand. Kranten uitspreiden tegen het morsen, pot leeggieten in de gootsteen, die dan ook weer viezig werd.

Misschien was het beter het een paar dagen aan te zien. Hingen de stengels dan nog, hadden ze water nodig; hadden ze zich opgericht, was er niets aan de hand. Uitstellen bespaarde dikwijls een hoop moeite en rommel.

Ze trok een verdorrend blad los toen haar blik viel op een man die het pad afliep. Hij was van gemiddelde lengte, lichtelijk gezet, en hij nam grote, zelfbewuste stappen die een zekere mate van ongeduld verrieden. Zijn jasje

zwaaide ervan heen en weer. Een man met gezag, of in elk geval wilde hij die indruk wekken. Hij knelde iets onder zijn arm dat dreigde te vallen, misschien omdat hij intussen uit zijn binnenzak zijn telefoon had gepakt, die nu al zijn aandacht in beslag nam.

In zijn witte overhemd en correcte, scherp gesneden pak leek hij het type man dat vooral bezig was met het doel dat hem voor ogen stond, terwijl hij zich niet realiseerde dat geluk niet lag in het bereiken daarvan, maar in de weg ernaartoe.

Bij de vijver koos hij het pad dat naar het parkeerterrein leidde, en een windvlaag onthulde een kalende plek op zijn achterhoofd, waarover het donkere haar zorgvuldig gekamd had gelegen.

Het gaf hem iets kwetsbaars en het ontlokte haar een glimlach; hun haar was voor mannen dikwijls een teer punt, dat wist ze nog. Haar man had in de badkamer met behulp van de handspiegel zorgelijk zijn kruin bekeken, waarvan de bleke huid steeds duidelijker zichtbaar werd. Zij had het geen probleem gevonden en hem er zachtmoedig mee geplaagd. 'Ik hou toch wel van je, Gerbrand.'

Bovendien, ze had haar eigen problemen, toentertijd. Opvliegers, borsten die de neiging vertoonden te gaan hangen. En niet alleen die borsten – van voorhoofd tot knieën leek de hele boel steeds meer toe te geven aan de zwaartekracht.

Ze had er geen rekening mee gehouden. Het leven was eindeloos! Natuurlijk werd je ouder, maar leeftijd was niet meer dan een getal, niet iets om je druk over te maken.

Ze wilde zuchten, maar deed het niet. Wat leek het lang

geleden, en onbelangrijk. Gerbrand al zoveel jaren dood. Had hij maar de kans gekregen om kaal en lelijk en oud te worden. Liever dat dan de eenzaamheid die volgde – de kinderen het huis uit, bezig met carrière en hun eigen leven, terwijl haar wereld steeds kleiner werd. Het gebeurde sluipenderwijs, het drong nauwelijks tot je door, je had het gevoel dat je het krimpen zelf bepaalde, dat het een keuze was. Onterecht, wist ze nu. Het was zoals de dingen liepen, onvermijdelijk en onomkeerbaar.

Ze werd zodanig door haar herinneringen in beslag genomen dat ze pas weer echt naar de man keek toen hij al bijna de hoek omsloeg naar het parkeerterrein. Op de een of andere manier kwam hij haar bekend voor. Misschien werkte hij hier, of was hij een van de bezoekers die regelmatig kwamen – je kon je ze onmogelijk allemaal herinneren. En eigenlijk deed het er ook niet toe. Een man in een pak.

Ze bracht het dorre blad naar de pedaalemmer en liep terug naar de treurende spathiphyllum. Zuchtte toch. Waar lag de krant? En had ze die eigenlijk al uit?

De man in kwestie heette Pieter Elting en had een slecht humeur, veroorzaakt door een aantal dingen. Daar was de das die hem al de hele warme middag had gehinderd en die hij nu, op weg naar zijn auto, lostrok. Er was ook het stapeltje papieren in een glad plastic hoesje dat weggleed toen hij zijn telefoon uit zijn binnenzak haalde. Maar vooral was er de hoofdpijn als gevolg van een ietwat uit de hand gelopen avond op de tennisbaan.

Hij klemde de papieren onder zijn andere arm – stom om zijn tas thuis te laten liggen – keek op zijn telefoon en zag dat hij maar drie gesprekken had gemist. Dat kon wachten. Alles kon wachten, want hij had vakantie, een week lang. En hij was eraan toe. Een douche zo meteen, schone kleren, een kleine whisky om op orde te raken, misschien vanavond op het terras toch nog wat stukken doornemen om er vanaf te zijn, maar in elk geval vroeg naar bed.

Zijn buik spande tegen zijn broeksband toen hij de papieren op het dak van de auto legde en naar de sleutel grabbelde. Wat hij met tennissen aan calorieën had verbruikt had hij daarna aan de bar weer ruimschoots aangevuld. Er moest

een eind aan komen. Hij kon niet blijven doorgaan vertier buitenshuis te zoeken, alleen maar omdat thuis de lege kamers hem aangrijsden. Nou ja, ondanks de kater was hij op tijd geweest voor het eerste overleg. 's Avonds een vent, 's ochtends een vent. Maar nu wel, voor hij het vergat, Erik-Jan bellen om het potje dubbel af te zeggen dat hij gisteren in zijn overmoed voor vanavond had afgesproken.

Hij legde de papieren op de passagiersstoel, trok zijn jasje uit en gooide dat eroverheen, stapte in, startte en stapte meteen weer uit. De auto had de hele dag in de zon gestaan en was kokendheet.

Móést hij bellen? Een berichtje volstond ook, en hij bleef gespaard voor de overredingskracht van Erik-Jan. Hij tikte snel een boodschap in, zag dat hij een fout maakte maar liet die staan. Drukdrukdruk. Goddank had hij niet die week vakantie benoemd. Hij sloot af met de vage belofte voor een nieuwe afspraak. Erik-Jan zou het begrijpen; een prima vent, maar zijn alcoholinname begon zijn contacten in de weg te zitten.

Pas op de rondweg begon de temperatuur in de auto enigszins aangenaam te worden. Dat had gisteren ook langer geduurd dan hij gewend was. Misschien toch even de garage bellen? Van een auto van nog geen jaar oud mocht je meer verwachten. Gedoe. Nog een geluk dat de dag zelf niet al te erg was geweest. Natuurlijk, het gebruikelijke gezemel en de eindeloze uitweidingen, maar uiteindelijk kon hij de zaken altijd plooiën, liepen de dingen zoals hij het wilde. Behalve met Monica.

Hij gaf richting aan en verliet de ring. De veranderende omgeving beïnvloedde direct zijn humeur. Bomen en groen, en vooral veel ruimte en weinig mensen. Ach, Monica... Het was stil in huis, natuurlijk, maar miste hij haar nu werkelijk? Een huwelijk van zestien jaar was niet niks. Dat vond zij ook, want ze zei dat ze ervoor 'gevochten' had. Dat vechten was hem niet zo opgevallen, tenzij ze bedoelde dat de ruzies in frequentie toenamen naarmate hij minder thuis was. Terwijl, jezus, ze had alles wat haar hartje begeerde. Je moest er iets voor overhebben. Enfin, gedane zaken namen geen keer, om eens een cliché te gebruiken. Het woord stak. Ze had hem verweten nog uitsluitend in clichés te antwoorden, niet te luisteren. Volkomen onterecht. Avond aan avond had hij het gejammer moeten aanhoren over gebrek aan aandacht, aan gezelligheid, aan werkelijk contact, wat dat dan ook mocht betekenen. Zo had ze het genoemd, 'werkelijk contact'.

Wijvengeseik.

Hij sloeg de juiste laan in, reed bijna stapvoets. Willemslaan. Zelfs na acht jaar keek hij met genoegen naar het straatnaambordje. Een schitterende laan, de grote huizen van ouderwetse architectuur en welhaast verscho-len achter het overdadige groen, de eiken nog fris in het blad. Wie hier woonde was arrivé.

Hij draaide zijn oprit op, parkeerde oudergewoonte voor de linkergarage, al was dat niet meer nodig, omdat sinds vier maanden Monica's auto ontbrak.

Even nog bleef hij zitten, moe opeens, het vochtige overhemd nu kil tegen zijn rug, zijn voeten warm en ietwat opgezeten in zijn schoenen. De linker kleine teen hinderde nog

steeds, de nagel was dik en geel verkleurd. ‘Kalknagel,’ zei Monica. ‘En hij groeit in. Je moet naar de pedicure.’ Ze had geen afspraak voor hem gemaakt, iets wat ze vroeger wel gedaan zou hebben.

Hij keek naar zijn handen op het stuur. Aan de rechter ringvinger geen trouwring meer. De ruggen behaarder dan vroeger, de gebruikte huid ontsierd door een paar le-
vervlekken. Waarom vielen die handen hem opeens op? Kennelijk was hij na een dag als vandaag vatbaarder voor sentimentele gedachten. De onbenulligheid van die mensen... God, hij was toe aan een whisky.

Hij stapte uit, waarbij een van de overhangende takken van de wilg hem in het gezicht sloeg. Monica had gelijk gehad dat ze de enorme conifeer had laten rooien. Sombere bomen, kerkhofbomen. Ze had betoogd dat de salix een Frans accent zou geven, en ook dat was juist gebleken. Maar na acht jaar van snelle groei werd ook duidelijk dat hij een paar meter verder van het pad geplant had moeten worden. De auto ging er bijna onder schuil. De tuinman maar eens raadplegen. Misschien moest het kreng er gewoon uit.

Langzaam liep hij naar het huis, rook de zoetige, aardse geur van de pioenen, die deze week op hun best waren. Volgende week al zou het grotendeels voorbij zijn. Geen bloem stierf mooier dan een pioen, vond Monica – het trage vallen van de blaadjes, nog met glans, alsof ze er niet in geloofden dat het leven van zo korte duur kon zijn. Daar had ze oog voor gehad.

Waarom tuinierde hij nooit meer? In het begin hadden

ze de tuin grotendeels zelf onderhouden, bestelden alleen voor het grove werk de tuinman. Er was de klad in gekomen, zoals in zoveel dingen. Geen tijd, en uitbesteden was gemakkelijker. Al was het eerste wat hij na Monica's vertrek gedaan had de wasvrouw eruit flikkeren. Schei uit zeg, een wasmachine kon je zelf vullen en het strijken van zijn overhemden verschaftte hem een onverwacht genoegen, nadat hij had uitgevogeld hoe het moest. Geen van zijn relaties zou ooit begrijpen dat de geur van schoon katoen onder een heet ijzer bijna erotisch was. Eens per veertien dagen werkte hij zich, gesterkt door een borrel, door de stapel heen, de radio afgestemd op een zender die Monica had verafschuwde.

De hal verwelkomde hem met koele schemer. Onder de kapstok stond zijn tas. Binnen lagen er twee poststukken op de eettafel, dus de werkster was geweest. Hij gooidde zijn jasje over een stoel en trok de das over zijn hoofd, aarzelde op weg naar de drankkast. Misschien was een koud biertje een beter idee. Het hakte er minder in.

In de keuken was de vaatwasser leeggeruimd en het aanrecht, waarop hij vanochtend de kleverige morsvlekken had aangetroffen die hij er gisteravond met zijn dronken kop op had achtergelaten, was smetteloos schoon. Leve de poetsvrouw. Ze werd er niet goedkoper op, maar ze was ijverig en betrouwbaar.

Met het biertje in zijn hand deed hij de serredeuren open en liep de tuin in, stak het grasveld over naar het water dat Monica spottend 'de sloot' had genoemd, maar in werkelijkheid een vaart was die leidde naar het meer, een

halve kilometer verderop, herinnerde zich al die malen dat hij dit deed met een schuldig genoegen, terwijl Monica – na ook een lange werkdag – met het eten bezig was. Hij keek naar een zwaan die voorbij dreef, drie jonkies in haar kielzog, hun verenpak nog rommelig bruin-wit. Nog altijd had hij niet de boot uit de winterberging gehaald, laat staan dat hij er onderhoud aan had verricht. Geen zin en geen fut. Bovendien was het een boot die je met z'n tweeën moest zeilen. Misschien was het verstandiger om hem van de hand te doen.

De zon scheen warm op zijn schouders, en hij ontspande zich, nam nog een slok bier, wandelde langs de borders, hoorde het *plok-plok* van de tennisbaan verderop, en toen het geluid van de deurbel.

Hij weifelde. Je kon niet met een flesje bier in je hand iemand te woord staan, en trouwens, waarschijnlijk was het een collectant. Maar de bel ging opnieuw, langer en dus dringender, en hij koerste terug naar het huis, zette het flesje op tafel en liep naar de hal. Opende de voordeur.

Het kon geen werkelijkheid zijn, maar het gebeurde niettemin, al kon hij niet bevatten wat hij zag. In zijn wereld pasten niet twee personen, beiden gekleed in een spijkerbroek en donker T-shirt, met daarboven een zwarte bivakmuts.

Meer zag hij niet. Meer kon hij niet zien, omdat een van hen een stap naar voren deed, soepel als een danser. Zij het dat een danser niet de linkerschouder zou wegdraaien om meer kracht te kunnen zetten achter de rechtervuist die zijn gezicht trof als een sloopkogel.

Hoewel hij zeker wist dat hij zijn ogen had geopend, bleef de duisternis totaal. Langzaam was het bewustzijn teruggekeerd; eerst was er alleen geluid, gebrom vermengd met een constant ruisen. Daarna kwam het besef dat hij bewoog terwijl hij stillag. Niet zat of stond, maar lag, op een harde ondergrond. Een soort wiegen, een schommeling die niet onplezierig was, totdat hij daadwerkelijk probeerde zich te bewegen. Hij lag min of meer in foetushouding, iets waar hij achter kwam toen hij zijn benen strekte. De benen gehoorzaamden, maar ontmoetten bijna onmiddellijk weerstand, zijn voeten stootten tegen iets hard dat hem scheen te omringen, want het was overal, hoezeer de voeten ook trachtten een andere richting te kiezen, daarbij gehinderd door het feit dat hij ze niet van elkaar kon scheiden. Ze leken tot een geheel te zijn samengeklonken.

Hij probeerde het met zijn armen, dacht nog niet na, handelde puur instinctief. De armen hadden hetzelfde probleem – geen onafhankelijkheid, de polsen aan elkaar gelijmd. Bovendien waren ze naar achteren gedraaid, zijn vingers voelden zijn ruggengraat onder de gladde stof van zijn overhemd.

Het joeg hem schrik aan. Een schrik die werd versterkt doordat het kalmerende wiegen abrupt werd verstoord. Hij werd verschoven met een kracht die onweerstaanbaar was, zelfs al verzette hij zich ertegen in een hulpeloze reflex.

Het was het moment waarop zijn hersens werkelijk ontwaakten. Ze vertelden hem dat hij zich bevond in iets wat zich voortbewoog. Met dat besef kwam ook de pijn. Zijn hoofd. God, zijn hoofd. Het moest gezwollen zijn tot dubbele grootte, het klopte en bonkte en dreunde. Bovendien was hij misselijk, een raar soort trilleringe misselijkheid.

De kracht die hem had verschoven ebde weg, het wiegen hernam zich, hij had zijn ogen open maar was blind.

Het duurde voordat hij zichzelf enigszins kon kalmeren, want behalve angst en paniek was er een verpletterend bewustzijn. Hij lag in een voertuig – een auto, een vrachtwagen, een busje. Hij reed. Hij werd gereden, ergens naartoe, hij was onderweg ergens naartoe, en behalve geboeid was hij ook geblinddoekt. Want nu voelde hij de kriebeling van wollige stof, merkte hoe zijn ademhaling erdoor werd belemmerd, was er een klamheid rond zijn mond en neus die betekende dat hij al langere tijd die wolligheid had beademd, zodat een zekere verzadiging van vocht was bereikt.

Hij luisterde. Er was niets wat hij kon doen behalve luisteren, en de concentratie daarop hielp om de hernieuwd oploeiende angst te onderdrukken.

De brom was een motor, het ruisen de wind. Er was de zware grom van een vrachtwagen die ze passeerden, het accelereren van een auto die hen inhaalde.

Wat was er gebeurd? Daar moest hij over nadenken. Hij was naar huis gereden, dat stond vast. Het was een dag geweest als alle andere, en daarna was hij naar huis gereden. En toen?

In zijn krampachtige pogingen het zich te herinneren begon hij te zweten, rook zichzelf omdat zijn hoofd op zijn schouder lag, zijn neus pal boven zijn oksel. Hij ademde diep, warme lucht met een zweem van olie, benzine, stof. In jezusnaam, wat was er gebeurd?

Het zweten kwam niet alleen door de angst, maar had ook een oorzaak van buitenaf. Als hij in een auto lag, wáár dan? Niet op de achterbank, dan zou hij onder zich het veren van de kussens hebben moeten voelen. Zijn vingers krabbelden over iets wat leek op tapijt: een ruige, bijna ruwe stof. Hij deed een poging zich op te richten, duwde zich af met zijn rechterschouder, kwam omhoog, stootte hard zijn hoofd, viel terug.

De kofferruimte. Boven hem het metaal van de achterklep, onder hem de mat. Moeizaam draaide hij zich zodanig dat zijn voeten wezen naar waar hij dacht dat zich de achterbank moest bevinden. De voeten ontmoetten een licht verende weerstand, hij kon het voelen door zijn schoenen heen.

Een flard herinnering. De tuin, het water, een zwaan... De bel. Hij had opengedaan. Daarna was er niets.

Het was moeilijk nuchter te blijven nadenken. Wie geboeid in de kofferruimte van een auto lag, werd met een blok beton aan zijn enkels in een kanaal gedumpt, kreeg

ergens op een verlaten terrein een kogel door zijn hoofd, werd na een nekschot in een bos begraven.

Er gleden druppels naar beneden vanonder de blinddoek. Hij moest hieruit, dit was niet vol te houden, hij zou stikken. Hoelang was hij al onderweg? Hij wrong zijn polsen, voelde het snijden van wat ze samengebonden hield en gaf het op. Het was dun, maar ijzersterk. Tiewraps.

Het geluid van de motor veranderde, de auto minderde vaart. De vloer helde licht, en hij helde mee. Een bocht, een afslag? Het vaart minderen duurde lang, er was het schokje van terugschakelen, nog eens, en weer. Een echte bocht, hij rolde mee, zette zich schrap. De vloer werd weer horizontaal, de auto trok op, maar de snelheid bleef laag.

Ze moesten hun bestemming bijna hebben bereikt.

Hij was bijna opgelucht toen de auto eindelijk stilhield. Het bonken en schudden van de laatste minuten had, met de inmiddels doorweekte stof tegen zijn neus en mond, de misselijkheid versterkt. Het was alsof hij voortdurend zijn eigen adem, van steeds minder zuurstof voorzien, opnieuw had ingeademd, en er was een lichtheid in zijn hoofd als van dronkenschap.

Een portier werd geopend, en nog een. Daarna twee dreunen die de auto deden schudden. Dus ze waren met z'n tweeën. Nu zou de achterklep worden geopend en hij naar buiten gesleurd. Dit was het. Het einde van alles. Hij kneep zijn ogen dicht en schaamde zich daarvoor, maar opende ze niet. Nooit had hij doodsangst gekend, niet geweten dat dit bestond – deze totale verlamming, redeloze, onbeheersbare vrees, een vloeibaar onderlijf, geen enkele gedachte meer.

Voetstappen die zich verwijderden.

Stilte. Die duurde.

Hij haalde adem, zette daarmee zijn brein in werking. Lieten ze hem hier creperen? Hij had nu al dorst. Zijn tong lag dik en droog in zijn mond. Maar zijn blaas drong.

Ik moet pissen, dacht hij. Ik ben niet alleen maar bang, ik moet echt pissen.

Beelden op zijn netvlies. Van hemzelf, mond open, ogen weggedraaid, opgezwollen lichaam, stinkend naar urine en stront en dood. Ze namen hem zodanig in beslag dat hij totaal werd overvallen door de klik waarmee de kofferruimte werd ontsloten.

Zijn ogen vlogen open. Daglicht schemerde, maar hij kon niets onderscheiden.

‘Tijd om uit te stappen, meneer Elting.’ Een mannenstem. Jong.

Handen grepen hem vast, bij zijn schouders, bij zijn enkels. Hij trok zijn benen op, kromp in elkaar, maakte zich zwaar.

‘Verzet heeft geen zin,’ zei de stem. Er klonk een kalme opgewektheid in door. ‘Werkt u rustig mee. U weet vast wel hoe dat moet.’

Hij woog 79 kilo, dat had de weegschaal hem een paar dagen geleden verteld, zeer tot zijn ongenoegen. De handen hadden er ook moeite mee. Ze sjorden en sleurden, en hij probeerde het ze nog moeilijker te maken door te trappen en te worstelen, maar ze hesen hem over de rand van de kofferruimte, die pijnlijk in zijn rug sneed, en toen zijn zwaartepunt daar eenmaal overheen was, lieten ze hem vallen. De klap waarmee hij tegen de grond sloeg benam hem de adem, en de handen maakten daarvan gebruik door hem overeind te hijsen tot in zittende positie. Twee onder zijn oksels, twee in zijn knieholten. Hij werd opgetild, zweefde een ogenblik, viel in... Een stoel? Hij zat. Zijn voeten werden verschoven, gepositioneerd. Hij spartelde opnieuw.

‘Niet doen,’ zei de stem. ‘Er gebeurt niets. Blijf zitten. We gaan een stukje rijden. Niet ver.’

Een knersend geluid. Grind. Kiezels. Hij kwam in beweging. Hij werd *gereden*.

Het was nog niet eerder in hem opgekomen, maar nu schreeuwde hij. Ongearticuleerd. Een oerschreeuw.

De stem vlak bij zijn oor. Sussend. ‘Kom, kom, zo erg is het toch allemaal niet? We zijn er bijna. Gewoon meewerken. Dat is altijd beter.’

Hij moest naar voren leunen, door zijn op de rug gebonden handen gehinderd om rechtop te zitten. Zijn hoofd hing op zijn borst, de lap doorweekt, hij kon de stof proeven, hij kwijlde erin, snot rond zijn neus, op zijn bovenlip.

Een zwenking, een scherpe draai, zodat hij uit balans raakte. Hij viel opzij, werd recht gehesen. Het knersen hield op, werd vervangen door een zacht geratel, het schud-den hield op, veranderde in een gelijkmatige beweging.

Een flits van begrip. Hij zat in een rolstoel.

‘We zijn er,’ zei de stem. ‘Wees welkom. Het zal u hier bevallen.’